

**Blasieholmstorg n:r 10 och N. Blasieholmshamnen
n:r 13.**

(Kv. Blasieholmen n:r 35 och 36.)

Samma dag som Töris Amundsson af drottning Kristina erhöll granntomten i norr, d. v. s. 1646 ¹⁶/₄, begåfvades dåvarande amiralitetskaptenen, sedermera holmamiralen Hans Wilhelmsson Clerck med denna tomt, som han sedan innehade till sin död ²/₁₁ 1679.¹ Egendomen ärfdes då af sonen, k. rådet och landtmarskalken friherre Hans Hansson Clerck, som afled 1718. Under de närmaste åren efter hans död innehades det Clerckska huset af arvingarna gemensamt, men i mantalsförteckningen af 1730 uppgifves dottern, Anna Elisabet, som då var änka efter ryttmästaren Johan Kristoffer Drakenhielm, såsom ensam ägarinna.

Vid arfskiftet efter henne 1738 tillföll en tredjedel dottern Anna Maria, gift med majoren Johan Ridderboll. De tillöste sig de två öfriga tredjedelarna s. å. ¹⁹/₆. Fru Ridderboll behöll egendomen i nära trettio år och sålde den 1768 ¹/₄ till kanslisen, sedermera presidenten G. von Carlsson, som år 1794 ¹⁶/₁₂ sålde den till brukspatron Johan Wegelin.

Sedan denne senare i nära 20 år varit innehafvare, sålde han egendomen till grosshandlanden Johan Gustaf Wennerqvist, som i sin ordning 1821 ¹/₄ sålde till professorn och hofmålaren Per Krafft d. y.

Från Kraffts arvingar öfvergick hela tomten 1866 ²/₇ till grosshandlanden Fromhold Skogberg, som dessutom af Stock-

¹ Ovisst när, dock omkring 1650, fick han i likhet med sina grannar ett strandområde, som ökade hans tomt med 675 kvadratalnar (Utredningar V, 97).

holms stad 1871 tillköpte ett litet tomtstycke vid N. Blasieholmshamnen. Han lät stycka tomten 1874 $\frac{5}{5}$ och sålde s. å. $\frac{1}{7}$ den nordöstra delen till ett konsortium bestående af B. Baumgardt, A. Gartz och J. V. Gundberg, hvilka dock s. å. $\frac{32}{10}$ öfverflyttade köpet på Stockholms stad. Redan följande år $\frac{28}{7}$ sålde staden till professorn A. Kjellberg denna nordöstra del; hans änka, fru Thérèse Kjellberg, född Edgren, innehade den till sin död 1911, då den öfvergick till barnen.

Den sydvästra, åt Blasieholmstorg belägna delen behöll herr Skogberg till 1892 $\frac{21}{11}$, då han genom gåfvobref skänkte den till kassören, numera kamreraren Evald Percival Skogberg och Ingrid Vilhelmina Fredholm (sedan gift Rosin), hvilka till 1904 innehade hvar sin hälft. Från 1905 är kamrer Skogberg ensam ägare af egendomen.

* * *

Hans Clerck d. ä. uppförde här (efter 1658) en byggnad af sten, som möjligen ännu till någon del återfinnes i huset åt Blasieholmstorg. Någon tillförlitlig afbildning af detta hus äger man ej, men man kan dock å en oljemålning i Rådhuset (se ill. sid. 6) se någon del däraf; tydligt synes, att taket var ett s. k. brutet »italian-tak». År 1730 beskrives det på följande sätt: »ett stenhus vid gatan i tre våningar med vind och järnbleckstak». In på gården låg dessutom ett trähus bestående af nedre botten och en våning.

Under von Carlssons tid reparerades stenhuset, och på sjötomten uppfördes en mindre stenbyggnad 1782. Wegelin ändrade fasaden och tillade då en balkong. En mera genomgripande yttre reparation gjorde professor Krafft, som åt sig inredde en ateljébyggnad på gården, där han dessutom 1837 uppförde ett tre våningars stenhus.

Sådant huset efter den Krafftska reparationen tedde sig, mätte det på sin tid ansetts såsom en arkitektonisk prydnad, ty den på det hela obetydliga, men i ren stil hållna byggnaden finnes afbildad i ett år 1826 utgifvet, af konduktör Blom ritadt och af Åkerland stucket blad med flera vyer, kalladt »Stockholm

och dess sköna nejder¹, där i öfrigt endast de allra mest framstående byggnaderna i hufvudstaden och dess omgifningar äro afbildade. Huset hade då en påtaglig anstrykning af empirestil, som ännu till någon del kan spåras.

Det på nordöstra delen af tomten befintliga huset n:r 13 N. Blasieholmshamnen uppfördes åren 1876—77.

*
*
*

Den lysande amiralen Hans Clerck var husets förste inbyggare. Efter honom bodde här sonen, kungl. rådet Hans Clerck med familj. Dennes döttrar och mågar disponerade efter Clercks död lägenheter i huset 1718—1731; sålunda finna vi här amiralen Olof Wernfelt och öfversten, sedermera landshöfdingen i Stockholms län Otto Magnus Wolffelt. Samtidigt, d. v. s. 1721, bodde där kaptenen Josua Adlerbielke och »sahl. baron och öfversten Herman Melins tre döttrar Margareta Juliana, Katarina och Kristina, flygtingar från Viborgs län, som berätta sig sitta hyresfritt och hafva alsingen tjenst».

Hofjunkaren Erland Broman, den sedermera så bekante presidenten, torde genom sin hustru, född Drakenhielm, haft någon del eller inteckning i huset. Han var nämligen svärson till fru Anna Elisabet Drakenhielm, född Clerck, Hans Clerck d. y:s dotter (se ofvan). År 1731 hyrdes en lägenhet af hofrättsrådet Johan Lilljemarck, som afled samma år. Sedermera beboddes huset af familjerna Drakenhielm och Ridderboll. Sedan huset inköpts af von Carlsson, inflyttade han där och hade där uppställd sin betydande samling af uppstoppade fåglar, hvilken, ytterligare tillökad, af honom, testamenterades till Vetenskapsakademien. Bland hyresgäster under von Carlssons tid må antecknas lagmannen J. V. Lannerstjerna och ryttmästaren S. M. Gyllensköld.

När Wegelin köpt huset och gjort den omtalade reparationen, inflyttade han där, men bodde, sedan han blifvit gift, oftast på

¹ Så betitlades äfven ett litet häfte med text till bladet, tryckt samma år. Oftast ser man de olika vyerna lösklippta och inklistrade i boken.

det ståtliga, torstensonska godset Ulfsunda nära Stockholm. Hans hustru, den bekanta skådespelerskan Hedvig Charlotta (Lotta) Lagerqvist, var på sin tid en firad skönhet. En gång, då hon ännu tillhörde k. teatern, kom hon för sent till en repetition och urskuldade sig med orden: »Jag har gått allt hvad gås kan». Härpå svarade den alltid fyndige spefågeln Lasse Hjortsberg: »Det är just felet, lilla Lotta, att du inte går som en människa». Detta infall var så mycket mera träffande som den unga damen, på grund af sitt förhållande till grefve Bunge, hvars dopnamn var Märten, kallades »Mårtens gås».

De följande ägarna Wennerqvist och Krafft bodde i huset. Gubben Krafft dog här 1863 i december, 86 år gammal. Han hade alltid varit mera affärsman än artist, men dock finnas af af hans hand en del teckningar, hvilka vittna fördelaktigt om hans konstnärsskap. Såsom lärare vid Akademien för de fria konsterna brukade han säga: »Måla kan jag inte lära herrn, men teckna kan han få lära af mig», och när han var nöjd med någon elevs arbete, sade han med ett skälmaktigt leende: »Så skall det vara, det är *kraft* i det!»

Mot slutet af sin lefnad bevistade han alla bibelförklaringar och konventiklar, »men», säger Crusenstolpe, »den surmulna, högmodiga, glädjefientliga världsåsigten kunde likväl ej få riktigt välde öfver honom; och man såg honom ej sällan från Betlehems kyrkan styra kosan till någon källare för att dricka toddy». Han var på sin tid ett s. k. stockholmsoriginal och uppträdde alltid i en lång, luggsliten slängkappa.

Under hans tid beboddes huset af en del märkligare personer: grefve, sedermera hertig Athanase d'Otrante (1824 m. fl. år), danske chargé d'affaires Chr. Bille (1834), som redan på 1820-talet varit legationssekreterare och sedermera under åren 1847—51 var envoyé. Den originelle Vy-Bromander med sina många medaljer på rocken och äfven han draperad i slängkappa, som han alltid plägade bära, är ett annat stockholmsoriginal, som bodde här 1846. Kabinetskammarherre Fritz Dardel (se ofvan sid. 48) inflyttade här som nygift år 1847. Hans konstnärsskap stod då på sin höjdpunkt, och hans album öfverflöda just från

denna tid af de kvickaste karikatyrer; hela det stockholmska sällskapslifvet, hofkretsarna, diplomaterna och garnisonsofficerarna från midten af 1840-talet passera revy, en revy i bild och ord, där satiren aldrig slår öfver till elakhet och det godmodiga skämtet inte sårar.

Den lärde bibliotekarien C. G. Styffe, då endast t. f. arkiv-amanuens, var äfven en af Kraffts hyresgäster 1849. Mälarna K. O. Cardon och K. Riebe bodde här på 1850-talet samt ritläraren J. Ringdahl 1860.

Herr Skogberg d. ä. bodde här till sin död 1902 och hans änka, fru V. Skogberg, till 1903. Kabinettskammarherren, dåvarande andre sekreteraren friherre Gustaf Fr. N. Åkerhielm hyrde en våning 1893—95, direktören Emil Linden bodde här 1896—98, öfverintendenten Carl Möller och hans fru, den bekanta romanssångerskan Dagmar Möller, född Bosse, 1896—1909, engelske legationssekreteraren G. E. Welby 1896—97. Nu bebos huset bl. a. af ägaren, kamrer E. P. Skogberg, operasångaren J. Förssell (från 1909) och doktor F. Henschen från 1911.

Det Kjellbergiska huset, n:r 13 N. Blasieholmshamnen, har bebotts af ägarna. Bland hyresgäster märkes på 1890-talet d. v. amanuensen, nu intendenten vid Nationalmuseum E. G. Folcker.

Blasieholmstorg n:r 9 och 11, Stallgatan n:r 4, Arsenalsgatan n:r 7 och 9, S. Blasieholmshamnen n:r 10.

(Kv. Blasieholmen n:r 48 och 31, 49, 30, 29 samt 31.)

Den tomt, hvarpå det i så många afseenden märkliga, fordom s. k. Fersenska huset är beläget, omfattade alltifrån den tid, då den genom donation afhändes kronan, ända tills den på 1860-talet styckades, hela det område, som nu begränsas af de i ofvanstående rubrik uppräknade husen. Då dessa nu från hvarandra skilda tomters historia på det närmaste sammanhängar, är det gifvetvis för hela denna komplex, som i det följande kommer att redogöras.

Amiralitetet hade sedan äldre tider på en del af denna tomt haft en större byggnad, sannolikt det enda stenhuset på Blasieholmen före 1600-talet. Enligt en anteckning i Rålambska samlingen i K. Biblioteket skall amiralitetskyrkan befunnit sig på denna tomt, innan en ny kyrka år 1634 uppfördes på den nu med Blasieholmen förenade Kyrkholmen.

Drottning Kristina donerade åren 1647 ^{27/3} och 1651 ^{20/1} denna, den ståtligaste af alla Blasieholmstomterna till dåvarande riksstallmästaren och generalen, sedermera riksrådet friherre Hans Wachtmeister till Björkö,¹ som äfven fick de tomter, där senare husen n:r 12 S. Blasieholmshamnen, n:r 2 b och c Kungsträdgårdsgatan uppvuxit.²

I denna donation ingick ej den tomt där huset n:r 4 Stallgatan står. Den hade nämligen samtidigt lämnats till arkitekten Jean de La Vallée och kom först 1709 genom köp till Wachtmeisters arfvingar.

¹ Utredningar V, 94. Det förra brevet lydde på f. d. amiralitetshuset jämte en mindre tomt där omkring; genom det senare fick han nästan hela tomtområdet mellan sjön och Blasieholmstorg.

² Han fick detta område 1647 ^{6/7} och uppförde här en stallbyggnad.

Efter Wachtmeisters död 1652 ^{23/7} tillföll hela området, utom sistnämnda tomt, andre sonen friherre Adam Wachtmeister, som 1674 ^{2/7} pantsatte det till riksrådet, friherre Gustaf Kurck. Från honom återlöstes egendomen dock redan 1681 ^{19/9} af yngre brodern, grefve Axel Wachtmeister till Mälsåker och dennes hustru Anna Maria Soop.

År 1700, då arvet skiftades efter Axel Wachtmeister, förblef hans änka i besittning af den ursprungliga donationstomten, då däremot den nedre, vid Kungsträdgårdsgatan belägna tillföll barnen, af hvilka endast en dotter, Eleonora Margareta, gift med grefve Hans von Fersen, öfverlefde, när modern 1735 afled. Hela området, betydligt förökadt, förenades då i hennes hand.

Änkegröfvinnan Wachtmeister hade redan 1706 ingått nytt gifte, och med sin andre man riksrådet grefve Karl Gyllenstierna erhöil hon dessutom de tomter, å hvilka utrikesministerhotellet och Musikaliska akademien äro belägna. Den ursprungliga Wachtmeisterska tomten hade äfven afrundats genom inköp af dels de La Vallées tomt, dels ett stycke af gatan, som Wachtmeisters änka år 1715 tillhandlat sig af staden.

Grefve Hans von Fersen dog 1736 och när äfven hans hustru afidit 1748, skiftades arvet mellan de tre efterlevande barnen. Den äldste sonen, grefve Karl Reinhold von Fersen erhöil den gyllenstiernska tomten med det därå uppförda huset; den yngre sonen, grefve Fredrik Axel von Fersen, den sedermera så berömda statsmannen, fick den stora Wachtmeisterska tomten jämte de La Vallées tomt. Den forna nedre wachtmeisterska tomten vid Kungsträdgårdsgatan blef dottern Anna Sofias (gift med generalmajoren, sedermera öfverståhållaren i Stockholm, friherre Jakob Albrekt von Lantingshausen) egendom.

Det tyckes egendomligt, att sälunda den yngre sonen erhöil den största lotten, men detta kan måhända få sin förklaring i det förhållandet, att det gyllenstiernska huset år 1746 hade genomgått en genomgripande restaurering och tillbyggnad och därför tilläfventyrs ansågs förmånligare, då däremot åbyggnaderna å den wachtmeisterska tomten voro i mycket dåligt skick.

Från Fredrik Axel von Fersen öfvergick egendomen till äldre sonen grefve Hans Axel von Fersen, hvars romantiska öden och tragiska slut äro så allmänt kända. Vid dennes död 1810 ärfde brodern grefve Fabian von Fersen en tredjedel och inköpte af stärbhuset de två andra tredjedelarna år 1811 $\frac{30}{8}$ och blef sålunda ensam ägare. Vid hans änkas död, 1849, kom egendomen till dottern, den sista då lefvande medlemmen af den lysande fersenska släkten, grefvinnan Louise Gyldenstolpe, född von Fersen. Af henne och hennes man, kammarherren grefve August Gyldenstolpe, såldes denna dyrbara tomt med dess åbyggnader 1865 $\frac{13}{12}$ till byggmästaren Johan Andersson, som lät stycka den. N:r 11 Blasieholmstorg samt terrassen (n:r 10 S. Blasieholmshamnen) såldes af Andersson 1872 $\frac{1}{11}$ och 1873 $\frac{29}{3}$ till grosshandlanden N. G. Sörensen, som ännu innehar dem. Hörntomten, n:r 7 Arsenalsgatan (13 Blasieholmstorg), köptes 1877 $\frac{31}{3}$ af Stora Sällskapet, som fortfarande besitter den. N:r 9 Blasieholmstorg, n:r 4 Stallgatan och n:r 9 Arsenalsgatan behöll Andersson till sin död 1897. De två förstnämnda fastigheterna ärfdes af sonen, herr K. Andersson, känd såsom musiker och konstamlare. Sedan husen skilts genom tomtens styckning 1904 $\frac{3}{10}$, sålde han 1906 n:r 9 Blasieholmstorg till fastighetsaktiebolaget Kapplingen. En andel i n:r 4 Stallgatan hade han sålt året förut till firman P. Wikström J:or, hvilken sedan 1908 är ensam ägare. N:r 9 Arsenalsgatan erhöll änkan, fru T. Andersson; hon sålde fastigheten 1905 till Stockholms Köpmannabank, hvilkens tillgångar 1913 $\frac{1}{2}$ öfverlätos på aktiebolaget Skånska handelsbanken, hvarefter Köpmannabanken s. ä. $\frac{29}{8}$ upplöstes.

* * *

När generalen grefve Hans Wachtmeister erhöi sin donation, stod där en gammal stenbyggnad, som finnes utsatt å en karta från 1640, hvaraf en kopia finnes i Stockholms stads ingenjörskontor¹.

¹ Originalen finnes i Krigsarkivet samt betecknas i L. M. Bååts intressanta uppsats om »Handritade kartor öfver Stockholm från 1600-talet» (S:t Eriks Årsbok 1909, sid. 73 och följ.) »Regleringskarta öfver Norrmalm och Ladugårdslandsstaden». (Karta 5.)

Det hade uppförts i de första vasakungarnas tid och användes såsom boställe för befälhafvande amiralen eller för flottans administrativa behof.

Huruvida Wachtmeister gjorde några reparationer, eller om han själf inflyttade, har jag ej lyckats utröna. I alla händelser säges uttryckligen, att han jämte tomten skulle få huset, och i en skrivelse till amiralitetet uppmanas denna myndighet att låta inrymma honom därstädes. Emellertid afled han redan fem år efter sedan han fått huset.

Sonen Axel vidtog däremot åtskilliga förändringar. Utom en nybyggnad på stallgårdstomten var det möjligen äfven han som lät uppföra tvenne flyglar åt södra sidan samt ändra den gamla amiralitetsbyggnadens tak, som å senare afbildningar är ett brutet italienskt tak.

Den gamla byggnaden med sitt dominerande läge hade då ett ståtligt utseende samt var försedd med ett åttkantigt torn. Åt Grefgränden voro tvenne utspringande lägre flyglar med platta tak. Till den mellan dem befintliga bakgården fanns en utgång från hufvudbyggnadens källarvåning. Husets färg var, i likhet med byggnader från Vasatiden, röd med hvit fogputs. Sådant tyckes huset stått ännu 1748, då Fredrik Axel von Fersen ärfde det.

I den förut ofta citerade mantalsförteckningen finnes följande beskrifning: »Änkegreffinnan Soops röda stenhus består af följande lägenheter: Stora stenhuset i tre våningar, italienskt tak, dubbel vind, åttkantigt torn med spets öfver, två källare, tvenne flyglar af två våningar. I understa våningen öfverallt 14 rum, i mellersta 10 rum och i öfversta 4 rum. Dessutom 2 stall, ett vagnshus med skulle, en gammal vedbod, en kolbod m. m.» På de öfriga delarna af tomten lågo smärre trähus med jordtak samt diverse uthus. Terrassen var då endast en bergklint, och i sydvästra hörnet af tomten (Grefgränd—Arsenalsgatan) var en trädgård.

Hela komplexen, hufvudbyggnaden inbegripen, såg inte särdeles tilltalande ut, när greffe F. A. von Fersen, efter sin återkomst från en längre vistelse i Frankrike, i början af 1750-talet

gifte sig och skulle bosätta sig i det fäderneärfda huset. Också inflyttade han ej utan att verkställa omfattande ändringar. Han ombyggde det hela och anlade terrassen, som försågs med trädplanteringar och blomsterrabatter. Dessa arbeten synas varit afslutade 1752. Huset fick då ett utseende och en läggning,

*Fersenska huset jämte Fersenska terrassen och »Lilla Fersenska huset» 1876.
Träsnitt i Ny Ill. Tidning 1877.*

som inte obetydligt påminde om de förnäma palatsen i Faubourg S:t Germain i Paris med deras läge »entre cour et jardin». Stilen var sober, ja nästan fattig i fråga om detaljer och utgjorde i det hänseendet en motsats till de franska palatsen, hvilka tillhörande en tidigare period ofta äro rikt utstyrda med mer eller mindre smakfulla stensniderier öfver fönster, portar o. s. v.¹

Det fersenska huset erinrade i sitt nya skick rätt mycket om de ungefär vid samma tid tillkomna svenska slottsbygg-

¹ Den enda plankarta, som visar fördelningarna mellan byggnader och trädgårdar på tomten finns i Stadsingenjörskontoret. Den tillhör en designation från 1831 och är således sen, men belyser situationen äfven för äldre tider.

naderna, hvilkas enda prydnader utgjordes af en rusticerad sockel och några enkla lisener. Det var liksom herrgårdarna på landet affärgadt i ljusgul puts samt täckt delvis med svart plåt, delvis med tegel.

Strax efter ombyggnadens avslutande lät Fersen af tyske byggmästaren Frank uppföra en envåningsbyggnad utefter Arsenalsgatan, hvarigenom en del af trädgårdstomten blef bebyggd; likaså uppfördes i tomtgränsen åt Blasieholmstorg enahanda lägre byggnader. Först år 1764 tillkom den lilla numera alldeles försvunna byggnaden nedanför terrassen.¹

Några vidare förändringar synas de dåvarande byggnaderna på tomten ej undergått, förrän greve August Gyldenstolpe år 1859, efter ritningar af F. W. Scholander, uppförde den åt gatan vettande delen af n:r 9 Arsenalsgatan; åt Grefgatan förlades då en lägre stallbyggnad, som af byggmästaren Andersson borttogs och denna del af huset gjordes lika hög som den af Gyldenstolpe uppförda.

Det nya huset n:r 11 Blasieholmstorg samt terrassen i dess nuvarande skick äro tillkomna under grosshandlanden Sörensens tid och uppfördes enligt ritningar af H. Zetterwall och A. E. Melander. Den del af detta hus, som ligger längst in på gården, d. v. s. den sydvästra sidan, är den äldsta och har helt visst något kvar af det gamla, från vasatiden stammande amiralitets-huset. De öfriga delarna af tomten ha bebyggt af Andersson, som äfven byggde Stora Sällskapets hus på hörntomten mot Arsenalsgatan enligt ritningar af F. W. Scholander.²

¹ På tal om greve F. A. von Fersens snålhet och smak för att förtjäna pengar säges med anledning af dessa till uthyrning afsedda byggnader: »Son superbe hôtel est défiguré par des ailes ignobles, qu'il a fait bâtir à l'usage des artisans de toute espèce, par la seule considération que les ateliers payent de plus gros loyers» (Caractères et anecdotes de la Cour de Suède utg. af Ristell).

² Innan grosshandlanden Sörensens af byggmästaren Andersson köpt sin tomt, ville man i det gamla Fersenska husets ställe uppföra en stor konsertlokal med fasad åt Blasieholmstorg. Ritningar uppgjordes af J. F. Åbom. De meddelas i Ny Illustr. Tidn. för 1869. Hela kostnaden med tomtinköp, byggnad, inredning m. m. skulle enligt beräkningen ej belöpa sig till mera än 500,000 kronor. Man kan lätt tänka sig af hvad slag byggnaden skulle blifvit i sådant fall. Åtskilligt kan visserligen vara att invända mot det Sörensenska huset som är långt ifrån att vara någon prydnad för platsen, man kan dock inte säga annat än, att

Det berättades i Stockholm, när grosshandlanden Sörensen gjorde sitt stora bygge, att någonstädes på tomten vore nedgräfd en skatt, som skulle förts till Sverige af grefve Axel von Fersen d. y., och som blifvit honom anförtrödd af drottning Marie-Antoinette af Frankrike.¹ Enligt den då gängse sägningen var det en betydande skatt, som på detta sätt bevarats åt Bourbonerna. Man kunde visserligen ej så noga göra reda för sig af hvilket skäl Fersen ej återlämnat drottningens »skatter», men mången var fullt och fast öfvertygad om, att dyrbarheterna vid gräfningarna för grunden skulle komma i dagen. Förhoppningarna blefvo dock besvikna af det enkla skälet, att Fersen, som visserligen under någon tid haft i sitt förvar ett skrin med juveler tillhöriga Marie-Antoinette, med detta dyrbara depositum utreste till Wien och öfverlämnade det till prinsessan Marie-Thérèse-Charlotte, så snart hon sluppit ur fängelset.²

Den 22 maj 1907 anslog Stora Sällskapet 100,000 kr. till ombyggnad af Sällskapets fastighet, Arsenalsgatan 7. Huset höjdes med en våning, och året därpå kunde Sällskapet återtaga besittningen af sina lokaler.

Aktiebolaget Stockholms Köpmannabank lät vid sitt tillträde 1905 af n:r 9 Arsenalsgatan nedrifva huset. På platsen uppfördes ett modernt bankhus enligt ritningar af arkitekten Hjalmar Westerlund.

Grefve Axel Wachtmeister, som sannolikt inredt det forna amiralitetshuset åt sig, bodde där till sin död 1699. Hans änka flyttade senare, d. v. s. efter sitt gifte med grefve Karl Gyllenstierna, till n:r 8 Blasieholmstorg. Detta var år 1706, och omedelbart därefter uthyrdes den stora byggnaden till franske residenten, monsieur Jacques de Campredon, som bodde där ännu

det är en solid, utan knussel uppförd byggnad, något som säkerligen ej blifvit fallet, om 1869 års förslag kommit till utförande.

¹ Saken hade förut omtalats i tidningarna i april 1849, men ryktet fick nu ny näring.

² Se närmare härom: L. von Engeströms, »Minnen».

1711, då han i Stockholm gifte sig med Adrienne Caroline von Reede, som då vistades hos sin syster Florentina, assessor Jakob Hildebrands fru.

Campredon hade redan från början af sin vistelse i Stockholm noga satt sig in i förhållandena i Sverige och insände bl. a. till franska regeringen en mycket detaljerad, särdeles intressant karakteristik öfver de ledande männen i Sverige vid denna tid.¹ Sin blifvande värdinnas make, kungl. rådet grefve Karl Gyllenstierna, karakteriserar han på följande sätt: »Han har ett fördelaktigt yttre, ett ledigt sätt och lägger an på att vara galant. Framför allt älskar han sina nöjen och ett godt kök. Han sysselsätter sig uteslutande med de göromål han har för händer samt har mycket inflytande hos änkedrottningen. Aktad af alla sina kolleger i rådet, anses han dock ej vara särdeles begåfvad.»

Efter sitt gifte afflyttade Campredon, och en del af huset upptogs af grefvinnan Ebba Lewenhaupt, änka efter friherre Karl Banér; en annan del hyrdes af kammarrådet friherre Fleming (till Lais?). År 1730 bodde där riksrådet grefve Klas Sparre, som betalade 2,000 daler k. mt i hyra. Riksrådet grefve Johan Gyllenborg, som år 1748 bebodde huset, var sannolikt den siste hyresgästen före ofvan omtalade stora reparation och ombyggnad.

Så snart den under namn af Fersenska huset kända nybyggnaden stod färdig, inflyttade grefve F. A. von Fersen med sin unga grefvinna, född De la Gardie, och residerade där sedermera till sin död 1794, så ofta han var i staden.²

Med denna magnats återinträde i svensk tjänst och hans växande makt fick den Fersenska familjens inflytande inom societeten i Stockholm ett öfvertag, som, utom under olycksåret 1810 och de närmast följande åren, bibehöll sig ända till den gamla grefvinnan Fabian von Fersen, född Piper, afled år 1849.

Det var också helt naturligt, att grefve Fredrik Axel von Fersens hus skulle bli ett centrum inte blott i politiskt hänseende.

¹ Franska utrikesdepartementets arkiv, Suède Corr. Vol. 100 Fol. 75—95.

² Enligt en annons i Post Tidningen (1757 ^{11/a}) var Arméens Pensionskassas kontor i 2:a våningen, och där hade direktionen sina sammankomster.

Hans furstliga förmögenhet, hans vid franska hofvet förvärfvade världsvana och hans eminenta egenskap som statsman gjorde att kring honom samlade sig allt hvad hufvudstaden ägde lysande. Hans själfständiga hållning gent emot hofvet, inte minst under Gustaf III:s tid, gjorde äfven hans palats till samlingsplatsen för de missnöjda, som till stor del rekryterade sig inom de högsta kretsarna, där man inte ville förlika sig med den fria tonen vid hofvet. Oaktadt den minutiösa etiketten vid andra tillfällen hade mången aristokratisk dam blifvit stött för hufvudet af det »laisser-aller», som kännetecknade samkvämen i de kungliga gemaken.

Grefvinnan von Fersen, som till och med lät svara kungen, då hennes dotter en afton helt oförberedt kallades till slottet i och för en repetition, att hon ej finge komma, emedan väntan på de kungliga personerna i sällskap med »teatermamseller» af tvetydigt rykte vore oförenlig med hennes värdighet, intog inom societeten en lika framskjuten plats som hennes make.

Härtill kom den aldeles speciella ställning, som grefve von Fersens äldre broder, öfverhofjägmästaren grefve Karl von Fersen, hade vid hofvet, och af hvilken hela familjens sociala anseende erhöll ytterligare nimbus. Hans döttrar grefvinnorna von Höpken (sedan von Wright) och Löwenhielm briljerade genom sin skönhet och kvickhet. Samtidigt hade systersonen grefve von Lantingshausen och dennes grefvinna en af de mest frekventerade salongerna i Stockholm. Alla familjerna bodde på Blasieholmen, åt hvilken de kraftigt bidrogo att förläna den förnämhet, som till för inte så länge sedan i viss mån bibehöll sig. En entusiastisk beundrare af familjen von Fersen, friherre Hamilton, lär i sin beundran gått så långt, att han indelade människosläktet i: »Fersar, fransmän och pack» samt kallade Blasieholmen: »Ile-de-France».¹

Grefve F. A. von Fersens ende son, den lysande grefve Hans Axel von Fersen, riksmarskalken, inflyttade efter faderns död i

¹ Att han skulle varit upphofsmanen till denna benämning är likväl ej antagligt. Namnet, som brukades redan i midten af 1700-talet, torde härleda sig från den omständigheten, att de franska ambassadörerna och residenterna under långliga tider haft sin bostad på Blasieholmen.

palatset, som han ärfde efter fadern, och bodde där tillsammans med modern till hennes död år 1800. Sedermera gjordes les honneurs i hans salonger af systemn, grefvinnan Sofie Piper, som sedermera blef så bekant under de sorgliga händelserna 1810, och om hvars hand hertig Fredrik Adolf på sin tid upprepade gånger anhållit. Visserligen voro nästan alla kvällar mottagning i det Fersenska huset, men grefve von Fersen, »plus français que les français», lefde mest i minnenas värld och i förnäm tillbakadragenhet från dagens rörliga lif. Den tidens Stockholm torde föga tilltalat honom, och säkerligen kunde han ej undgå att göra jämförelser mellan det begynnande 19:e seklets stockholmslif och lifvet vid Gustaf III:s och Ludvig XVI:s hof, där han fått sin första uppfostran, och hvars olikhet med det nya han måhända såg genom samma synglas som Gustaf Mauritz Armfelt, hvilken år 1807 skref om Stockholm: »Glädtighet och nöjen äro försvunna, trumpna anleten förråda kalla hjärtan och tvungna seder.»

Fersens reserverade hållning gent emot de nya lagren inom societeten, hans högdragna sätt,¹ och hans långvariga vistelse i utlandet och frånvaro från hemmet gjorde, att han hade endast ett fåtal verkliga vänner. Den prakt, hvarmed han uppträdde, under en tid då landet genomgick en ekonomisk kris, hade förskaffat honom många afundsmän. Stockholms lägre befolkning² hatade honom för hans lyx, och de revolutionära idéernas målsmän sågo i honom inkarnationen af den aristokrati de ville utrota. Systemn, grefvinnan Piper, som delade broderns smak och åskådningssätt, utsatte sig därigenom för samma antipati och samma hat som han.

¹ B. v. Beskow i sina »Lefnadsminnen» säger om Axel von Fersens förnämhet, att »denna var honom till den grad medfödd och naturlig, att han ej kunde vara annorlunda». Hans omtalade högdragenhet torde därför till en del få skrivas på utseendets konto. Beskows uttryck sammanstämmer i viss mån med samtidas beskrifning öfver farbrodern, grefve Karl von Fersen, hvilken hade något af prins i sitt uppträdande och med en naturlig, icke sårande nedlåtenhet behandlade hög och låg på ett sätt som endast furstar förmå. Kanske brorsonen saknade det lediga sättet och därför stötte mången utan att själf ha en aning där-om?

² Af sina tjänare och underhafvande var han likväl afgudad, ty han var en ovanligt god husbonde.

När kronprins Karl Augusts lik infördes till Stockholm den 20 juni 1810, brast det underblåsta hatet lös, och den af mängen förutsedda katastrofen, som förblir en evig skamfläck i Stockholms historia, ändade Axel von Fersens lif på ett sätt, som var lika ignobelt som han själf var nobel.¹

»Den 19:e juni gaf grefvinnan Piper souper i Fersenska huset, och den 20:e hade hon ej tak öfver hufvudet utan var en flykting på Mälaren», säger L. v. Engeström. Förklädd till tjänsteflicka samt åtföljd af två pålitliga vänner, den ene en fransman,² måste hon nattetid smyga sig ut ur sina förfäders palats. På Skeppsholmen väntade en liten öppen båt, som förde henne till Vaxholm, där hon någon tid var i säkerhet. Hon lefde sedan på sitt ståtliga slott Löfstad i Östergötland, där hon dog 1816.

Under några år stod Fersenska huset öde och lopp nära nog fara att betraktas med samma ögon som det s. k. spöslottet på Drottninggatan, men sedan hofvet gjort ett närmande till den nye innehafvaren, grefve Fabian von Fersen, som år 1814 utnämndes till serafimerriddare, synes denne med sin familj åter flyttat till hufvudstaden, där han, efter broderns tragiska död, endast med långa mellanrum gjort korta besök. De praktfulla salongerna öppnades ånyo, men grefve Fabian von Fersens år 1818 timade död försänkte familjen ånyo i sorg, hvarefter änkegrefvinnan von Fersen, född Piper, bodde i huset jämte sina söner, Axel och Gustaf Hans, som afledo barnlösa, den förre 1838, den senare 1839.

Släkten von Fersen var då representerad endast af den gamla änkegrefvinnan och hennes dotter, Louise, sedan 1835 gift med

¹ En ganska intressant och sannolikt föga känd polemik (med anledning af berättelsen om Fersens mord i romanen »Svarta handen») mellan Ridderstad och öfverste A. Hammarsköld kan läsas i Post- och Inrikes Tidningar 1849 7/9 och 1850 23/1. — Angående mordet se Ord och Bild 1910, s. 337. I Stockholms rådhusarkiv förvaras två digra volymer protokoll från rättegången.

² Denne fransman var hertig de Piennes, som bodde i Fersenska huset såsom gäst. Efter honom förvaras ännu en del intressanta minnen på det nedannämnda Löfstad. Han hade där ett tryckeri, hvarmed han började trycka en tidning, afsedd att bekämpa de förhållanden, som den franska revolutionen medfört och som tvungit honom och massor af andra fransmän att söka sig fristäder utomlands. Stilkasten finnes fortfarande i behåll på slottet. Han var äfven tecknare, akvarellist och silhuettklippare.

N. Å.

grefve August Gyldenstolpe, svärdottern grefvinnan Gustaf Hans von Fersen, född friherrinna Sofie Bonde, som afled 1846 såsom hofmästarinna hos drottning Josefina, samt grefvinnan Löwenhielm, född von Fersen, en af de »tre gracerna», död 92 år gammal 1846.

På 1820-, 30- och 40-talen, ända till änkegröfvinnan von Fersens död 1849, ansågs en bjudning till hennes mottagningar för en grace, som allmänt eftersträfvades, och den, som en gång kommit öfver palatsets tröskel, hade därigenom fått liksom en bekräftelse på, att han tillhörde hvad man var ense om att kalla *societeten* i trängre bemärkelse.

Ryske envoyén baron Krüdenner, som vi känna från nr 6 Blasieholmsgatan (frimurarehuset), inflyttade i Fersenska huset 1850, men hade bott här endast helt kort, då han helt plötsligt afled den 18 januari 1852. Han var en sträf natur, fåordig och inbunden, samt var ej afhållen. Sitt hus lär han ha styrt såsom en själfhärskares representant ägnar och anstår.

En händelse förknippad med hans död må här anföras.

Man hade i en af salarna i Fersenska huset anordnat ett »chappelle ardente», där baronens lik skulle utställas till allmänt beskådande. Vaxljus i hundratals voro tända, liket i en präktig kista var uppställt på en katafalk. Legationens tjänstemän och de talrika tjänarna voro sysselsatta med de sista anordningarna, när plötsligt en knall liksom af »tusen åskor» skakade det gamla palatsets grundvalar. Dörrarna till likrummet slogos upp, fönstren splittrades och alla ljusen släcktes. De vidskepliga ryska tjänarna, troende att den yttersta domen förestod och att den onde i egen hög person var kommen för att afhämta deras stränge husbonde, begåfvo sig hals öfver hufvud ut på gården.

Förklaringen var dock mycket enkel. När den första förskräckelsen var öfver, fick man veta, att kruttornet i Kaknäs-skogen sprungit i luften. Det var nämligen den för äldre stockholmare bekanta explosionen, som den 24 januari 1852 anställde så stor förödelse i Stockholm, och hvars verkningar sträckte sig nästan öfver hela Norrmalm samt i någon mån äfven till kungliga slottet och staden mellan broarna.

Friherrinnan von Krüdeners var för tillfället frånvarande men återvände till Stockholm snart härefter och bodde någon tid kvar i Fersenska huset. Sedan upptogs den Krüdenerska bostaden af den nye ryske envoyén, Jakob Daschkoff, som under närmare tjugu år residerade där och liksom företrädaren slutade sina dagar i detta hus. Han dog 1872 ¹¹/₃. Han och hans familj åtnjöto stor popularitet i Stockholm och hade där många vänner, af hvilka en eller annan ännu med nöje torde erinra sig deras gästfria hem och deras dansanta lördagsmottagningar. Samma år herr Daschkoff dog köpte grosshandlaren Sörensen huset, men först 1889 började nybyggnaderna.

Den nya byggnaden har, äfven den, hyst åtskilliga markanta personligheter, bland hvilka jag tillåter mig att, utom ägaren och hans familj, anföra följande: franska envoyén greve d'Aunay (1884—1885); belgiske envoyén Lamoral Forgeur; belgiske envoyén baron Daelman (1892—1911), som afled här, och hvars änka ännu kvarbor, hertig Gustave d'Otrante till 1899, greve v. Hallwyl (1885—96); öfverkammarherren Karl Rosenblad (1892—1903); bruksägaren Hugo Tamm, den bekante riksdagsmannen (1889—1907); landshöfdingen greve Hans Wachtmeister d. ä. (1885—1906); statsrådet, generaldirektören greve Hans H:son Wachtmeister (1900—1913); legationssekreteraren Letestu (1895); ingenjören Åke Sjögren, som äger det gamla Mälsåker, fordom tillhörigt Wachtmeisterska, sedan Fersenska släkterna (1903—1913); skalden, kanslirådet Hugo Tigerschiöld (1905—1912); öfverstekammarjunkaren greve A. M. K. O. P. Stenbock (1906—1912); landshöfdingen Conrad Cedercrantz (1913), nyutnämnde italienske ministern commendatore Luigi Bruno (1913) m. fl. I det låga huset nedanför terrassen invigde drottning Viktoria 1908 ¹⁷/₁₂ ett därstädes inrymdt Örlogshem.

Då jag ännu måste orda något om de öfriga byggnaderna på tomt, avslutas härmed anteckningarna om det egentliga Fersenska husets och dess efterträdares inbyggare.

* * *

Det s. k. »lilla Fersenska huset» nedanför terrassen uppfördes sannolikt i ändamål att uthyras. Det var en landtlig byggnad, bestående af en öfvervåning samt några rum på nedre botten. Tvenne små trädgårdstäppor framför huset, en på vardera sidan om ingången, minskade inte den prägel af landtlighet, som själfva byggnaden hade kvar ännu 1876, då den borttogs.

Under 1700-talet beboddes huset af diverse folk och synes vissa tider ej åtnjutit det bästa anseende. År 1769, då huset, som uppförts 1764, var jämförelsevis nytt, annonserar en sergent Björkman, att han där hade smörförsäljning; en madame Husberg hade 1775 snusbod i en lägenhet, och samtidigt annonseras om en kammare som var att hyra »nere vid gatan i portgången», underrättelse kunde fås »i samma hus, porten till höger, när man kommer inom gröna staketet, som är åt sjösidan beläget». På 1780-talet var där en kryddbod. Följande komiska, och för tiden ytterst betecknande annons rörande en från detta hus afflyttad hyresgäst eller tillfälligt inneboende person återfinnes i Dagligt Allehanda för 1785 ^{21/10}: »En man, som nyligen kommit till staden, åstundar högeligen få råka jungfru Ulla Bergström, som för detta bodt i Hans Excellens Riksrådet grefve Fersens lilla hus på Blasieholmen, men nu vid efterfrågan därifrån afflyttat, utan att man därstädes kunnat få någon underrättelse om hvart flyttningen skett, hvarföre anhålles det hon behagade med första gifva sitt Logje tillkänna i dessa blad.»

Under 1800-talets första hälft synas hyresgästerna rekryterats ungefär inom samma lager af Stockholms befolkning, d. v. s. hufvudsakligen, af småhandlande och personer, hvilka hade sin verksamhet vid hamnen eller vid det närbelägna kröneriet. Sedermera hitflyttade och bodde under några år den gamla fröken Adelaide Piper, en syster till den sista grefvinnan von Fersen. Hon hade varit hoffröken hos prinsessan Sofia Albertina och bodde efter dennas död länge i Arffurstens Palats, hvarifrån hon 1861 på hösten flyttade till det lilla huset på Blasieholmen, där hon dog 1866 ^{25/5}, nära 80 år gammal.

* * *

Huset n:r 4 Stallgatan är, såsom ofvan antydts, beläget på den tomt, som Jean de La Vallée fick i donation. Tomtens äldre historia är ännu insvept i dunkel. Den ägdes emellertid år 1704 af skepparen Petter Frisk och mästern Johan Mynnies, hvilka tillhandlat sig hvar sin hälft af faktorn Westman. Köpet transporterades sedan (se ofvan) på grefvinnan Wachtmeister, född Soop. Den nedre delen af denna tomt är den på hvilken det nyss omtalade lilla Fersenska huset till någon del var beläget. Den andra var bebyggd med små stugor, hvilka af grefvinnan Wachtmeister (sedermera Gyllenstierna) borttogos. Där bodde år 1721 bl. a. löjtnanten vid artilleriet Johan Billfelt och bonden Johan Classon »som föder sig med båtars lagande och skoflickning». I en annan af stugorna bodde samtidigt färgaren David Sudau, som ännu på 1730-talet hade sitt färgeri på tomt.

I stället för de små nedrifna husen uppfördes ett något större, som af grefvinnan afsågs till bostad för pensionerade tjänare inom de Wachtmeisterska, Gyllenstiernska och Fersenska släkterna. Denna inrättning försågs med en donation, som numera afsevärdt torde ökats. Huset fick namnet »Soopiska fattighuset». Till den en våning höga byggnaden ledde ännu i början af 1870-talet en gammal rankig trätrappa, och öfver porten var uppsatt en brun marmortaffla med inskription, hvaraf inhämtades, att fattighuset blifvit inrättadt 1734. Stiftelsen, som ännu äger bestånd, disponerade t. o. m. 1897 huset n:r 3 Döbelngatan, som då såldes, hvarvid i stället inköptes fastigheten Skänegatan 104, som fortfarande är fattighusets egendom (taxeringsvärde 23,000 kronor).

På tomten uppförde byggmästaren Andersson det stenhus, som nu intagit fattighusets plats och i viss mån sammanhänger med huset n:r 9 Blasieholmstorg, hvilket äfven uppförts af Andersson.

* * *

Den nordöstra delen af tomten var redan på 1600-talet bebyggd med ett något större trähus, som sannolikt försvann, när greve F. A. v. Fersen gjorde de stora förändringarna på tom-

ten. De smärre byggnader, som sedermera befunno sig här, ombyggdes delvis 1805 af grefve Axel von Fersen och beboddes till en del af Fersenska familjens tjänare. Somliga lägenheter voro uthyrda till handelslokaler m. m., bl. a. till en instrumentmakare; äfvenså bodde där år 1780 »perspectivmålaren» Josef Pettersson Helin.

På Stora Sällskapets tomt befann sig en del af det lägre hus, som grefve F. A. von Fersen uppförde på 1750-talet. Äfven där voro handelslägenheter samt ännu på 1750-talet en kopparslagareverkstad, som i annonser omtalas äfven 1770. Denna inrättning innehades bl. a. af kopparslagarna Rockus (1770), Ad. Sjöström (1790), A. Hybinette (1830 och 50-talen.)

Guldsmeden Anders Öhrman hade sin butik i samma låga hus 1762 och ännu 1775, hvilket senare år hos honom begicks en större stöld. En spormakare J. D. Fremberg var äfven installerad i huslängan åt Arsenalsgatan år 1790, och samma yrke idkades i huset år 1834 af K. F. Pettersson.

Den bekante musikern Charles Nygren hade här sin bostad 1850; aktören J. E. Björkman samma år samt skådespelaren Karl Edvard Hjortsberg 1853. Äfven bodde i denna flygel den bekante riksdagstalaren och samlaren, öfversten friherre R. Klinckowström, som sedermera genom testamente erhöll hela det värdefulla Fersen-Wachtmeisterska arkivet, nu förvaradt å egendomen Stafsund. Ägaren, byggmästaren Andersson, bodde här till sin död 1897 och sedermera hans änka till 1905, då huset refs. 1906 $\frac{5}{11}$ inflyttade Stockholms köpmannabank här; från 1913 $\frac{2}{1}$ är Skånska handelsbanken installerad i banklokaler. För privata hyresgäster är icke huset beräknadt.

Sedan grefve August Gyldenstolpe, i slutet af 1850-talet uppfört det nya huset på den (västra) delen af tomtens åt Arsenalsgatan, inflyttade han där. År 1862 finna vi som hyresgäst grefvens måg engelske legationssekreteraren, sedermera envoyén Gosling. Sedermera bodde där österrikisk-ungerske envoyén grefve Karnicki jämte dess charmanta grefvinna, född furstinna Lubomirska. Grefven, som anlände till Stockholm 1864, lämnade sin post först 1868 i maj. Med anledning af den gästfria famil-

jens afresa från Sverige gafs $\frac{30}{4}$ en lysande afskedsfest å Hasselbacken, hvori öfver 140 personer deltog.

Samtidigt hyrdes en våning af statsrådet K. G. Lagercrantz, som dog här 1867. Från 1869 bebodde hofmarskalken friherre Knut Åkerhielm en våning. Engelske ministern sir Francis Plunkett förde här 1890—93 ett gästfritt hus under sin vistelse i Stockholm, och hans efterträdare sir Spencer S:t John inflyttade 1893 i samma våning och kvarbodde till 1896, hvar efter engelske envoyén sir T. J. Pakenham under år 1897 tog samma lägenhet i besittning. Äfven danske envoyén, grefve W. Sponneck, bodde här åren 1899—1901. Direktör Gustaf Fredriksson hade några år en lägenhet på nedre botten under 1880-talet.

I husen n:r 4 Stallgatan och 9 Blasieholmstorg bodde i början af 1890-talet d. v. kabinettssekreteraren, sedermera utrikesministern m. m. grefve August Fersen Gyldenstolpe, vice häradsh., sedermera utrikesministern grefve Albert Ehrensvärd 1898—99, friherrarna Joakim och Augustin Beck-Friis 1898, 1899, direktören Gustaf Fredriksson 1894—99, expeditionschefen, sedermera statrådet m. m. grefve Hans Wachtmeister 1894—99, grefve Thom Piper 1899 o. s. v.

Kungsträdgårdsgatan n:r 2 A (S. Blasieholmshamnen n:r 12), 2 B och 2 C.

(Kv. Blasieholmen n:r 26, 25 och 21.)

Sedan riksstallmästaren, generalen Hans Wachtmeister är 1647 ²⁷/₃ erhållit f. d. amiralitetshuset jämte ett mindre tomtområde omkring detsamma, fick han s. å. ⁶/₇ (se ofvan sid. 66) såsom donation den långsträckt tomt, på hvilken husen n:r 2 A (12 S. Blasieholmshamnen), 2 B och 2 C vid Kungsträdgårdsgatan sedermera uppvuxit. Tydligt ansågs tomten kring det gamla huset för liten, och området utmed Näckström blef sålunda en välkommen tillökning för ekonomibyggnader m. m. På kartan af 1652 kallas tomten också »herr Hans Wachtmeisters stallgär (sic!)». Men förmodligen ansågos de båda tomterna dock ej tillräckliga; de blefvo det genom den förstoring, som donationen 1651 ²⁰/₄ åstadkom, och hvilket område behandlats i det närmast föregående.

Wachtmeister afled 1652 och lämnade då Näckströmstomten till sonen, friherre Adam Wachtmeister, som äfven fick det större området. Samma transaktioner, som ägt rum med afseende å amiralitetstomten, gjordes äfven här, hvarefter denna då s. k. stalltomt kom i grefve Axel Wachtmeisters till Mälsåker ägo. Detta var år 1681 ¹⁹/₉. Denne afled 1699, och vid arfskiftet följande år frånskildes denna »stalltomt», som tillföll barnen och slutligen hamnade i dotterns, Eleonora Margareta Wachtmeisters, hand (se ofvan sid. 67). Genom hennes gifte med grefve Hans von Fersen kom tomten till Fersenska släkten, men då arvet efter grefvinnan von Fersen skiftades, erhöi dottern Anna Sofia, som var gift med friherre J. A. von Lantings-

hausen, denna tomt, som då var bebyggd med ett vackert stenhus.

Deras son, den bekante öfverståhållaren, grefve Albrekt von Lantingshausen, ägde sedermera tomten med därå varande längheter till sin död 1820, då mågen, friherre K. G. Rålamb blef ägare af densamma. Huset, d. v. s. en del af det nuvarande n:r 2 C Kungsträdgårdsgatan, hade ända till långt fram på 1850-talet namnet Rålambska huset.

Änkefriherrinnan Rålambs stärbhusdelägare sålde egendomen 1857 $\frac{2}{2}$ till Stockholms stads sparbank, som lät stycka den i tre lotter.

N:r 2 A sålde sparbanken s. å. $\frac{30}{9}$ till stadsmäklaren Johan Holm, den på sin tid så bekante börsmatadoren, som dock redan 1858 $\frac{3}{3}$ öfverlät köpet på konditor Villhelm Davidson, Hasselbackens populäre innehafvare. Men helt kort därefter transporterade denne öfverlåtelsen på den rike konsul Karl Benedicks, som hade för afsikt att där uppföra ett privatpalats med stall m. m. Då dessa planer gingo om intet på grund af att myndigheterna ej tolererade att ett stall uppfördes utåt Kungsträdgårdsgatan, sålde Benedicks denna del 1866 $\frac{1}{4}$ till juveleraren Kristian Hammer, som i sin ordning sålde fastigheten 1883 $\frac{29}{12}$ till bankdirektören J. H. Palme, hvarefter denne samma dag transporterade köpet på aktiebolaget »Blasieholmen», som ännu, när detta skrives (1913), innehar den.

N:r 2 B köpte nämnde Davidson af sparbanken 1858 $\frac{15}{6}$, men sålde tomten med det af honom uppförda huset 1863 $\frac{9}{3}$ till kaptenen, sedermera kammarherren F. E. Ekenstierna. Sedan han innehaft fastigheten i blott tre år, sålde han den 1866 $\frac{3}{9}$ till grosshandlanden Gabriel Abramson och danske generalkonsuln Henrik Davidson, hvilka först ägde hälften var; redan 1869 $\frac{1}{4}$ öfvertog dock den senare ensam huset och försålde egendomen 1873 $\frac{9}{6}$ till majoren Klas Adelsköld. Från honom köptes den af grosshandlanden Axel Wannberg, som år 1900 sålde den till Aktiebolaget Stockholms Handelsbank, i hvars ägo denna del af denna gamla Wachtmeister-Fersenska tomten nu är.

N:r 2 C afstods 1857 ²³/₉ af sparbanken till f. d. statsrådet, generalpostdirektören friherre O. V. Staël von Holstein, som dock redan 1859 ²⁸/₆ sålde huset med sin tomt till den förut nämnde konditor Vilhelm Davidson. Äfven detta sålde Davidson efter kort tid. Köpare blef 1862 ³/₆ öfverståhållaren grefve Jakob Essen Hamilton, hvars änka, öfverhofmästarinnan, grefvinnan Stephanie Hamilton, född Giesecke, dog här 1894. Samma år sålde arfvingarna huset till Lifförsäkringsaktiebolaget Thule, som ännu innehar det.

* * *

Husen n:r 2 A och 2 B tillhöra en jämförelsevis ny tid, jag skall därför endast i förbigående nämna några ord om dem. N:r 2 C däremot, som uppbyggdes af grefve Axel Wachtmeister, är det, med hvilket vi i det följande skola sysselsätta oss, ty det representerar närmast tomtens historia.

Hans Wachtmeister, som ursprungligen fick tomten, uppförde antagligen lika litet här som på den större tomten några byggnader annat än möjligen stallar, ty redan 5 år efter donationens erhållande var han död. Sonen, som bodde i det forna amiralitetshuset, hade emellertid här en del uthusbyggnader, stall o. s. v. Mot slutet af 1600-talet började han här uppförandet af ett större fyravånings stenhus enligt ritningar eller anvisningar af Nikodemus Tessin d. y. År 1697 ⁵/₈ begärde och erhöll han nådigt tillstånd att få utflytta grundvalen för huset 2—3 alnar »uti grafven vid Blasieholmen, som kallas Näckeström». Strömmen var då så igengrodd, att den »för publico intet vidare är nyttig eller nödig».¹ På en plansch i Dahlbergs »Svecia», daterad 1698, finnes ej detta hus afbildadt, men å en annan plansch från år 1700 är det fullständigt återgifvet. Häraf tyckes framgå att byggnaden detta år — året efter Wachtmeisters död — måhända var färdig.

Denna byggnad sträckte sig likväl ej då fram till det nuvarande hörnet af Arsenalsgatan, ty såväl tornet som nästan hela

¹ Utredningar V, 100.